

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้สร้างรายได้จำนวนมากให้กับประเทศ ส่งผลดีต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ รวมทั้งสร้างสรรค์ความเจริญทางสังคม วัฒนธรรมและการเมืองของประเทศ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจึงได้กลายมาเป็นกลยุทธ์ประการหนึ่งของประเทศที่ถูกนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ ซึ่งบรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในระดับหนึ่ง แต่ในทางตรงกันข้าม การเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวกลายเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้สภาพแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวและภาพพจน์ของการท่องเที่ยวถดถอยลงเช่นกัน

การจัดการท่องเที่ยวในปัจจุบันมักประสบกับปัญหาที่สวนทางกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมกับการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้เนื่องจากแนวคิดและอุดมการณ์ของการพัฒนาประเทศยังยึดติดอยู่กับอุตสาหกรรมนิคมที่แสวงหาความสุขสมบูรณ์ของตัวมนุษย์โดยอาศัยธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ซึ่งมุ่งเน้นเรื่องการแสวงหาผลประโยชน์สูงสุดทางเศรษฐกิจ จึงมีผลให้สิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมอย่างรุนแรง ดังนั้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ในการเป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจมาเป็นการรักษาทุนธรรมชาติให้คงอยู่หรือมีมากกว่าเดิม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2537)

จังหวัดเชียงใหม่ เป็นจังหวัดหนึ่งที่ทำรายได้จากการท่องเที่ยวให้กับประเทศไทยเป็นจำนวนมาก โดยจังหวัดเชียงใหม่มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญมากมายหลายแห่ง ไม่ว่าจะเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และในปัจจุบัน จังหวัดเชียงใหม่ยังได้ทำการค้นพบสถานที่ท่องเที่ยว Unseen in Thailand ที่สำคัญขึ้นอีกแห่ง อันได้แก่ เมืองโบราณ “เวียงกุมกาม” ซึ่งได้กลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมากจากนักท่องเที่ยวและจากการที่นักท่องเที่ยวเข้าไปเยี่ยมชม รวมถึงมีการทำกิจกรรมต่างๆ ก็ส่งผลกระทบให้สิ่งแวดล้อมถูกทำลาย ดังนั้น การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม ที่มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมจากชุมชน ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เกิดขึ้น จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะทำการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมมีประสิทธิภาพมากขึ้น

เมืองโบราณเวียงกุมกาม เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีร่องรอยของอารยธรรมที่เก่าแก่ และมีความเป็นมาอย่างยาวนาน จัดเป็นโบราณสถานอันทรงคุณค่าของชาวล้านนา ภายในประกอบไปด้วยโบราณสถานและ โบราณวัตถุล้ำค่ามากมาย อันได้แก่ วัดช้างค้ำ วัดภูฟ้าล้อม วัดกุริตไม้ วัดอิถ้าง (อิถ้าง) วัดกุมกาม (ร้าง) และโบราณสถานแห่งอื่นๆ ที่อยู่ระหว่างการขุดค้นและบูรณะอีกหลายแห่ง โดยในปัจจุบันได้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมแห่งหนึ่งของจังหวัดเชียงใหม่

สำนักงานสิ่งแวดล้อมภาคที่ 10 (2545) ได้ทำการศึกษารอบแผนการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมของเมืองโบราณเวียงกุมกาม พบว่า เมืองโบราณเวียงกุมกามมีปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นเรื่องใหญ่อยู่ 4 เรื่อง ได้แก่ ปัญหาน้ำเสีย ปัญหาการจราจร ปัญหาขยะและปัญหาการใช้ประโยชน์จากที่ดิน และเมื่อมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเข้าไปเกี่ยวข้องเพิ่มเติมมากขึ้น ก็ทำให้เกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากขึ้นตามไปด้วย

ดังนั้น ผู้ทำการศึกษาจึงสนใจทำการศึกษาว่า เมืองโบราณเวียงกุมกาม ซึ่งปัจจุบันได้กลายมาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวของจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ได้รับผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวต่อประชาชนในชุมชนมากน้อยเพียงใด ประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างไร มากน้อยเพียงใด และประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวแตกต่างกันหรือไม่ เพื่อให้ผลการศึกษาสามารถนำไปเป็นแนวทางให้พื้นที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่คงความมีคุณค่าและเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติได้สืบไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเมืองโบราณเวียงกุมกาม
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของเมืองโบราณเวียงกุมกาม
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว กับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเมืองโบราณเวียงกุมกาม

1.3 สมมติฐานการศึกษา

ประชาชนที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ การรับรู้ บทบาทในชุมชน การได้รับผลกระทบด้านขยะ ด้านมลภาวะทางเสียง ด้านมลภาวะทางสายตา ด้านจราจร ด้านรายได้ และด้านอาชีพที่แตกต่างกัน มีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเมืองโบราณเวียงกุมกามแตกต่างกัน

1.4 ขอบเขตในการศึกษา

ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ศึกษา ได้แก่ บ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษารั้งนี้เป็นการศึกษาการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยวของเมืองโบราณเวียงกุมกาม โดยกำหนดประเด็นเนื้อหาที่ทำการศึกษา ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยวในเมืองโบราณเวียงกุมกาม ในด้าน

- ขยะ
- มลภาวะทางเสียง
- มลภาวะทางสายตา
- จราจร
- รายได้
- อาชีพ

2. ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจาก

กิจกรรมการท่องเที่ยวของเมืองโบราณเวียงกุมกาม ในด้าน

- การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา
- การวางแผน / ตัดสินใจดำเนินกิจกรรม
- การลงทุนและปฏิบัติกิจกรรมหรือโครงการ
- การติดตามและประเมินผล

3. ศึกษาเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรม

การท่องเที่ยว กับปัจจัยส่วนบุคคลของประชาชนในเมืองโบราณเวียงกุมกาม อันได้แก่

- เพศ
- อายุ
- ระดับการศึกษา
- ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่
- การรับรู้
- บทบาทในชุมชน
- ผลกระทบด้านขยะ
- ผลกระทบด้านมลภาวะทางเสียง
- ผลกระทบด้านมลภาวะทางสายตา
- ผลกระทบด้านจราจร
- ผลกระทบด้านรายได้
- ผลกระทบด้านอาชีพ

ขอบเขตด้านประชากร

ประชากรในการศึกษานี้ คือ ประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำ หมู่ที่ 11 ตำบลท่าวังตาล อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีจำนวนประชากรและครัวเรือน ดังนี้

ชาย	หญิง	รวม	ครัวเรือน
284	307	591	179

ที่มา : สำนักงานปลัดอบต.ท่าวังตาล ข้อมูลปี พ.ศ. 2546

1.5 นิยามศัพท์เฉพาะ

การจัดการด้านสิ่งแวดล้อมจากกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง กระบวนการดำเนินงานของประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ที่นำไปสู่วิธีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากกิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนอย่างเหมาะสม

การมีส่วนร่วมของชุมชน หมายถึง กระบวนการที่ประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำ ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเมืองโบราณเวียงกุมกาม ในด้านการค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผน / ตัดสินใจดำเนินกิจกรรม ลงทุนและปฏิบัติกิจกรรม รวมทั้งมีการติดตามและประเมินผล

ผลกระทบจากกิจกรรมการท่องเที่ยว หมายถึง สิ่งที่ทำให้ประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยว ทั้งในด้านบวกและด้านลบ ประกอบด้วย

- ผลกระทบด้านขยะ เช่น การเพิ่มขึ้นของปริมาณขยะ กลิ่นเหม็นรบกวนจากขยะ
- ผลกระทบด้านมลภาวะทางเสียง เช่น เสียงดังจากการจัดกิจกรรม เสียงดังจากยานพาหนะ
- ผลกระทบด้านมลภาวะทางสายตา เช่น ป้ายท่องเที่ยวที่จัดวางไม่เป็นระเบียบ โบราณสถานถูกบดบังความงามจากสายไฟและป้ายต่างๆ
- ผลกระทบด้านจราจร เช่น การจราจรที่ติดขัดมากขึ้นจากยานพาหนะของนักท่องเที่ยว
- ผลกระทบด้านรายได้ เช่น ประชาชนได้รับรายได้จากการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น
- ผลกระทบด้านอาชีพ เช่น ประชาชนสามารถประกอบอาชีพเกี่ยวกับการท่องเที่ยว คือ เป็นคนขับรถราง มัคคุเทศก์

บทบาทในชุมชน หมายถึง การทำงานของบุคคล ซึ่งแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมหรือมีส่วนรับผิดชอบในกิจกรรมหรือโครงการ ที่เกี่ยวข้องในการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมของเมืองโบราณเวียงกุมกาม

การรับรู้ หมายถึง การรับรู้ข้อมูลข่าวสารของประชาชนในชุมชนบ้านช้างค้ำเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวจากแหล่งข่าวสารต่างๆ ได้แก่ เพื่อนบ้าน เอกสารสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ทีวี หนังสือนิตยสาร หนังสือพิมพ์ และอบต. เป็นต้น